

Beszámoló az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának 2008. évi munkájáról

A Magyar Nyelvi Bizottságnak 25 nyelvész tagja van. Közülük ketten akadémikusok, kilencen a nyelvtudomány doktorai, illetve az MTA doktorai, tizenhárman kandidátusok, illetve PhD-vel rendelkeznek. A bizottságban az ortográfia legjobb szakemberei vannak jelen, valamint a lexikográfia, a grammatika, a fonetika, a dialektológia és számos alkalmazott nyelvészeti tudományterület művelői.

A Magyar Nyelvi Bizottságban az MTA valamennyi osztálya is képviselteti magát, akadémikusi vagy professzori szinten. Az osztályképviselők között van, aki már több évtizede részt vesz a bizottság munkájában. Az üléseken állandó, esetenként alkalmi meghívottak is jelen vannak, egyetemi és főiskolai oktatók, tudományos munkatársak, egy-egy terület szakemberei vagy egyes intézmények vezetői, illetve képviselői.

1. A Magyar Nyelvi Bizottság 2008-ban a bizottsági tagok aktív közreműködésével, a szokásos működési rendben folytatta szakmai munkáját, és számos tudományos, oktatási, kulturális rendezvényen képviseltette magát. A tárgyév során alkalmasszerűen egyes konkrét, aktuális nyelvhasználati kérdéssel is foglalkozott. A Magyar Nyelvi Bizottság 2008-ban négy ülést tartott a bizottsági tagok 80–90%-os részvételével: 2008. január 29-én, 2008. február 26-án, 2008. október 21-én és 2008. december 2-án. Ezekon kívül a Magyar Nyelvi Bizottság ebben az évben egy alkalommal, 2008. június 4-én nyilvános ülést is tartott. A 2008. október 21-i ülésen a bizottsági tagok a jelölőbizottság (elnöke Gósy Mária, a nyelvtudomány doktora) előkészítő munkája után megválasztották a Magyar Nyelvi Bizottság új tisztségviselőit: a bizottság elnökének *Kaán Miklósné Keszler Borbálát*, az MTA doktorát, társelnökeinek *Grétsy Lászlót*, a nyelvtudomány kandidátusát és *Balázs Gézát*, a néprajztudomány kandidátusát, titkárának *Heltainé Nagy Erzsébetet*, a nyelvtudomány kandidátusát. *Nyomárkay István* akadémikust, a bizottság előző elnökét a Magyar Nyelvi Bizottság tiszteletbeli elnökének választotta.

2. A Magyar Nyelvi Bizottság tovább folytatta a korábbi Helyesírási Bizottság legfőbb munkaterületét, az akadémiai helyesírási szabályzat készítését és folyamatos gondozását. A Magyar Nyelvi Bizottság 2008. évi legfontosabb témáját és munkaterületét az akadémiai helyesírási szabályzat újabb kiadásával kapcsolatos munkálatok jelentették. A *magyar helyesírás szabályai* 11. kiadásának (AkH. 11.) rendszeres és módszeres áttekintése, felülvizsgálata, majd javítása, bővítése, valamint ennek folyamánként egy újabb kiadás előkészítése a bizottság többévi munkájának eredményeként folytatódott 2008-ban is.

A munkálatok előzményei több évre nyúlnak vissza. A Magyar Nyelvi Bizottság saját kezdeményezésésként, tudományos és társadalmi okokat mérlegelve – a 2003-as előkészítés után – 2004-ben fogott hozzá a *magyar helyesírási szabályai* 11. kiadásának felülvizsgálatához és egy újabb kiadás előkészítéséhez. A bizottság ez irányú szándékát 2004 februárjában levélben közölte az I. osztály elnökével is. A munka ennek megfelelően folytatódott tovább az évek során, így ebben az esztendőben is. A bizottság törekvése mindvégig az volt, hogy egyrészt megőrizze a *magyar*

helyesírás szabályainak az érvényben lévő, 11. kiadásból is ismert és megszokott jellegét, amely több évszázados, fokozatosan kialakuló, grammatikai alapú ortográfiai hagyományt jelent, másrészt pedig elvégezze azokat az aktuális változtatásokat, amelyek következtében jobbá, pontosabbá válhat egy újabb kiadás. Ezt szolgálja a 11. kiadás felülvizsgálata, a megfogalmazás pontosítása, a példák szükség szerinti cseréje, bizonyos esetekben példák helyett teljes listák adása, a néhány kisebb kiegészítés és bővítés, illetőleg csupán néhány esetben új részszabály bevezetése.

A bizottság a következő munkamódszert követte: kezdetben tematikus előtanulmányok készültek (összesen 11) a helyesírás helyzetéről, illetve egyes, a legtöbb vitát és felhasználói bizonytalanságot kiváltó témakörökről. A tematikus tanulmányokat a bizottsági tagok megvitatták, kiegészítéseiket, javaslataikat folyamatosan Keszler Borbála fogta össze, és dolgozta be a konkrét helyesírási fejezettervekbe, közben összeállította a függőben maradt, illetőleg újratárgyalandó kérdések és problémák listáját. Az utóbbi két évben, 2007-ben és 2008-ban a részben vagy egészében már megvitatott és újra átdolgozott fejezetek változatát tekintette át a bizottság, és készítette el a korrekciókat a vitás pontokkal kapcsolatban. A munkanyagokat, előterjesztéseket a bizottsági tagok az ülések előtt mindig időben megkapták, és azokat az üléseken aktív részvétellel, a viták során kompromisszumkészségüknek is jelét adva, eredményesen tárgyalták.

2008-ban a januári és a februári ülésen a korábban megvitatott fejezetek újbóli áttekintése és részbeni elfogadása történt meg, a vitaalapot ezúttal is a konkrét, jól előkészített, mindenki számára időben kiküldött anyagok jelentették. A bizottság vezetősége az ülések közti időben gondoskodott a korábbi bizottsági anyagok, az elhangzott hozzászólások és kiegészítések magnófelvételeinek feldolgozásáról.

A bizottság korábbi szándékának megfelelően és az MTA I. Osztályának ez irányú javaslatával is egyetértve kívánatosnak tartotta a minél szélesebb körű szakmai konszenzus megteremtését az esetleges változtatásokkal, módosításokkal kapcsolatban. Ennek érdekében a bizottság 2008 tavaszán az addig összeállt munkanyagot, abban megjelölve a módosításokat, változtatási javaslatokat, véleményezéskérési céllal eljuttatta szélesebb körben szakmai fórumokhoz, az MTA Nyelvtudományi Intézetébe, a gyakorlóiskolákba, több gimnáziumba, a magyar egyetemi és főiskolai nyelvészeti tanszerekre, a magyar nyelvészettel foglalkozó több európai tanszerekre, ezenkívül néhány bizottsághoz is.

A javaslatok, vélemények beérkezése és feldolgozása után 2008. június 4-én e tárgykörben a bizottság nyilvános ülést tartott az ELTE BTK tanácstermében. Az ülés célja és témaköre címe szerint is *Az AkH. 11. kiadásának javított és bővített szövegével kapcsolatban beérkezett vélemények ismertetése* volt. Az ülésen a bizottság elnöke, Nyomárkay István akadémikus beszámolt az előzményekről, a bizottság ez irányú tevékenységéről, majd Keszler Borbála ismertette rendszerre az addig beérkezett véleményeket. Az egyes problémakörökről a véleményeket áttekintve összefoglalók hangzottak el, felkért és önként jelentkező hozzászólásokkal együtt, a következők szerint: Heltainé Nagy Erzsébet: *A kiejtés és a szóelemzés elvének érvényesítése*; Antalné Szabó Ágnes: *A különírás és az egybeírás problémái* (Havas Ferenc és Dobsonyi Sándor hozzászólásával); Zimányi Árpád: *A kis- és nagybetűs írás, A tulajdonnevek írása* (Farkas Tamás és Dobsonyi Sándor hozzászólásával); valamint Keszler Borbála: *Az írásjelhasználat problémái*.

A vitaanyagra a nyilvános ülés előtt és a további időszakban összesen mintegy 400, konkrét nyelvi jelenségekkel foglalkozó hozzászólás érkezett. A hozzászólások különféle arányban érintik az egyes témaköröket: a szóösszetételeket, a szótagszámlálási szabályt, a *h* végű szavakat, a földrajzi neveket stb. A bizottság ezeket a javaslatokat köszönettel fogadta, tematikus csoportba rendezve egyenként mérlegelte, és a javaslatokat, pontosításokat számos esetben beépítette, illetve folyamatosan beépíti a szabályzattervezetbe. Köszönettel fogadta természetesen a szabályzat elvi kérdéseivel, háttérével, grammatikai szemléletével kapcsolatos észrevételeket is, ezeket azonban nem minden esetben áll módjában érdemben figyelembe venni. Már azért sem, mert az Akadémia I. Osztálya sem látja az időt (sem társadalmi, sem gazdasági szempontból) alkalmasnak nagyobb arányú változtatásokra.

3. A Magyar Nyelvi Bizottság osztályközi jellege révén természetes és folyamatos kapcsolatban van az MTA egyes osztályaival. Az osztályok képviselői rendszeresen részt vettek a bizottság ülésein, és kifejtették véleményüket a helyesírási szabályzattal kapcsolatos munkák során. A különböző tudományterületekkel való kapcsolattartás intenzitása változó, a szükséglethez igazodik. A bizottságnak különösen szoros kapcsolata van (Hönyi Ede és Földi Ervin révén) a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium keretében működő Földrajzinév-bizottsággal. A bizottság egyes tagjai, Heltainé Nagy Erzsébet, Posgay Ildikó a Nyelvtudományi Intézet nyelvművelő csoportjának munkatársai, esetenként a főhatóság, az MTA kérésére szakértői, szaklektori munkát végeztek.

4. A helyesírás gondozása és szabályozása állandó munkát igényel, ezt a tevékenységet a bizottságnak folyamatosan kell végeznie. A bizottság kodifikáló munkájának hasznosítása mind szakmai, mind társadalmi téren jogos és szükséges elvárás, beleértve a különféle színvonalú és tartalmú helyesírási szabályzatok használatából adódó problémákat is. A bizottság helyesírási kérdésekben kialakított állásfoglalása számos esetben közvetlenül hasznosult a nyelvi, helyesírási tanácsadó szolgáltatásban, az MTA Nyelvtudományi Intézete nyelvművelő csoportjának munkájában. A tanácsadó szolgálat kérdései között felmerülő problémák pedig időről időre a bizottság elé kerültek. A bizottság által kidolgozott helyzetképek egyedi munkákban is hasznosulnak. A bizottság tagjai közül Balázs Géza és Posgay Ildikó részt vettek a Magyar Terminológiai Tanács munkájában. Mások pedig, Antalné Szabó Ágnes és Zimányi Árpád a helyesírás-tanításban, illetve az országos középiskolai és felsőoktatási helyesírási versenyek szervezésében hasznosították közvetlenül is a bizottság által kidolgozott elveket. Balázs Géza, Keszler Borbála és Laczkó Krisztina a felsőoktatási intézmények hallgatóinak helyesírási versenyén, a Nagy J. Béla országos helyesírási versenyen vettek részt.

5. A Magyar Nyelvi Bizottság, lévén az MTA osztályközi bizottsága, jellegéből adódóan folyamatos kapcsolatban van az egyes akadémiai osztályokkal. A Magyar Nyelvi Bizottság állandó kapcsolatban van az MTA Nyelvtudományi Intézetének nyelvművelő és nyelvi tanácsadó csoportjával. A bizottság titkára, Heltainé Nagy Erzsébet az osztály főmunkatársa, részt vesz a nyelvi közönségszolgálatában, és közvetíti a bizottság, illetve a tanácsadás közti kérdéseket, javaslatokat.

A bizottság tagjai nyelvészeti folyóiratok, periodikák szerkesztői. *Magyar Nyelvőr*: Keszler Borbála; *Édes Anyanyelvünk*: Grétsy László; *Alkalmazott Nyelvtudomány*: Gósy Mária, *Beszédkutatás*: Gósy Mária; *Acta Linguistica Hungaricae*: Siptár Péter. Többen pedig szerkesztőbizottságok tagjai.

6. A bizottság tagjai révén szoros kapcsolatban van a Magyar Nyelvtudományi Társasággal. Kiss Jenő a társaság elnöke, Nyomárkay István a társaság egyik alelnöke, többen vezető funkciót töltenek be, Benkő Loránd, Gósy Mária, Keszler Borbála. Mások pedig tagként vesznek részt benne.

A Magyar Nyelvi Bizottság gazdája a *Magyar Nyelvőr* című folyóiratnak, amelynek szerkesztője és a szerkesztőbizottság tagjai valamennyien a bizottság tagjai. Felelős szerkesztő Keszler Borbála; a szerkesztőbizottság tagjai: Balázs Géza, Grétsy László, Heltainé Nagy Erzsébet, A. Jászó Anna, Kemény Gábor, Tolcsvai Nagy Gábor. A folyóirat internetes megjelenését 2008 végéig Mártonfi Attila készítette el és gondozta, aki ugyancsak a bizottság tagja. A *Magyar Nyelvőr* a pedagógustársadalom nyelvi-nyelvművelői igényeinek szolgálatán túl törekszik a legszélesebb értelemben vett nyelvtudomány hazai és nemzetközi eredményeinek tudományos közlemények formájában való megjelentetésére. A folyóiraton keresztül a Magyar Nyelvi Bizottság jelentős tudománypromótor és ismeretterjesztő szolgálatot végez.

A bizottság tagjai állandó kapcsolatban vannak a Magyarországi Alkalmazott Nyelvészek Egyesületével. Gósy Mária, a bizottság tagja a tárgyévben is fő szervezője volt a Pszicholingvisztikai Nyári Egyetemnek és a Beszédkutatás 2008 konferenciának, amelyeken beszéd és helyesírás

összefüggésének részterületei is megjelentek. Gósy Mária az Országos Felsőoktatási Kazinczy Szépkiejtési Verseny elnöke.

A Magyar Nyelvi Bizottság hagyományosan támogató viszonyban van az Anyanyelvpolók Szövetségével, annak ifjúsági szervezeteivel. Több bizottsági tag a szövetség választmányának is tagja: Grétsy László, Balázs Géza, Heltainé Nagy Erzsébet. A szövetség folyóiratát, az *Édes Anyanyelvünket* a Magyar Nyelvi Bizottság támogatja. Az évente ötször megjelenő ismeretterjesztő folyóirat felelős szerkesztője Grétsy László, a szerkesztőbizottság tagjai Balázs Géza és Kemény Gábor, ugyancsak a bizottság tagjai. Többben a bizottsági tagok közül tagjai a Magyar Rádió Nyelvi Bizottságának (Balázs Géza, Bencédy József, Deme László, Szathmári István), valamint szerkesztői, illetőleg szereplői több rádiós és televíziós anyanyelvi műsornak (Balázs Géza, Deme László, Grétsy László), és alkalmanként más bizottsági tagok is vállalnak közszerepléseket.

A bizottság kapcsolatban van a Tudományos Ismeretterjesztő Társulattal. 2008-ban is részt vállalt, előadásokkal is, a magyar nyelv hetének szervezésében és rendezvényein.

7. A bizottság tagjai folyamatosan részt vesznek a tudományos utánpótlás nevelésében: a felsőfokú képzésben, a PhD-képzésben és az akadémiai fiatal kutatók támogatásában. A bizottsági tagok közül többben (volt vagy jelenleg is) egyetemi és főiskolai tanszékvezető professzorok: Adamikné Jászó Anna, Balázs Géza, Bańcerowski Janusz, Gósy Mária, Kemény Gábor, Keszler Borbála, Kiss Jenő, Nyomárkay István, Tolcsvai Nagy Gábor, Zimányi Árpád; docensek: Antalné Szabó Ágnes, Heltainé Nagy Erzsébet, Laczkó Krisztina, Minya Károly, Posgay Ildikó; nyug. professzorok: Bencédy József, Benkő Loránd, Grétsy László, Sebestyén Árpád, Szathmári István. A bizottsági tagok különböző egyetemeken PhD-témavezetők, TDK-dolgozatok irányítói, szakirányú szakdolgozatok vezetői. Állandó tagként vagy felkérésre rendszeresen látnak el opponensi, bizottsági feladatokat. A bizottság tagjai, Balázs Géza, Minya Károly, Zimányi Árpád szervezik az évente sorra kerülő ifjú nyelvvelők és ifjú szemiotikusok konferenciáját.

8. 2008-ban a bizottság tagjai egyénileg több helyen is képviselték a magyar nyelvkultúra ügyét, különös tekintettel a magyar nyelvközösségekre. A bizottság elnöke és tagjai nemzetközi konferenciákon tartottak előadásokat, nemzetközi tudományos szervezetek és intézmények munkájában vesznek részt folyamatosan.

9. A Magyar Nyelvi Bizottság tevékenysége 2008-ban eredményes, sikeres volt. A bizottsági tagok aktív részvételével és eredményes közreműködésével, a megszokott működési rendben folytatta az előző években megkezdett szakmai munkáját. A helyesírás gondozása és szabályozása szükséges tevékenység, ezt a bizottságnak folyamatosan végeznie kell.

A bizottság jegyzőkönyvei alapján összeállította:

Heltainé Nagy Erzsébet
a Magyar Nyelvi Bizottság titkára
MTA Nyelvtudományi Intézet